

HELICOPTERVIEW nr. 11

De arbeidsverhoudingen in de publieke sector van bovenaf gezien

Aflevering 18 september 2012

Prof.mr. Roel Bekker

1. De verkiezingen

De verkiezingen zijn achter de rug. Vaak betekent dat dat ook de verkiezingsprogramma's achter de rug worden gelaten. Die hebben hun functie gehad, nu gaat het weer om echt beleid. Niettemin toch nog enige opmerkingen over de politieke opvattingen tijdens de verkiezingscampagne ten aanzien van de arbeidsverhoudingen in de collectieve sector. In Helicopterview nr. 10 is weergegeven wat alle partijen op dat punt in hun programma's hadden staan. Of niet hadden staan. Tijdens de campagne is niet veel over dit onderwerp gesproken maar er zijn toch wel wat nieuwe inzichten naar boven gekomen. Het CAOP had op verzoek van PRO (de koepel van ondernemingsraden bij het rijk) een debat georganiseerd waar woordvoerders van veel partijen aanwezig waren en hun zegje deden over de arbeidsverhoudingen. In diezelfde week waren ook de CPB-doorrekeningen bekend geworden. Allereerst die laatste. Alle partijen hadden een forse bezuiniging op het openbaar bestuur opgenomen. Maar het CPB was streng en ging uit van een maximum bezuiniging in 2017 van 0,9 mld. bij het rijk en van 1,2 mld. bij de lokale overheden. Structureel komt daar nog € 200 mln. respectievelijk € 300 mln. bij. Acht van de tien partijen hebben deze bezuinigingen ook onmiddellijk ingeboekt, alleen D66 en de SGP hebben gekozen voor een kleinere bezuiniging. Tijdens het debat kwam natuurlijk de vraag aan de orde waar en hoe men die bezuinigingen denkt te realiseren. Daarop kwam van eigenlijk geen enkele partij een adequaat antwoord. Men had het over het terugdringen van bureaucratie. Maar op de vraag welke taken men zou willen laten vervallen, kwam er niet veel meer dan wat klein werk, met een opbrengst van enkele miljoenen. Terwijl inhoudelijk er soms ambities bestaan op bijvoorbeeld gebied van onderwijs en veiligheid die alleen kunnen worden gerealiseerd met extra ambtenaren. Dat was dus teleurstellend. Hoopgevend was daarentegen dat alle woordvoerders aan het begin van het debat om het hardst bezwoeren dat ze veel waardering hadden voor de ambtelijke dienst. Er manifesteerden zich ook wel opvallende zaken, bijvoorbeeld de VVD die in haar verkiezingsprogramma verkondigt tenminste 120.000 ambtenaren minder te willen hebben maar het CPB op een reductie van ambtenaren uitkwam die midden zit tussen de PvdA en de SP. Of de SP op haar beurt die erg veel bezuinigt op de overheid maar blijktens haar woordvoerder er eerlijk voor uit kwam dat te hebben gedaan omdat iedereen dat bedrag bij het CPB had ingeleverd. Kortom: dat is wat ambivalent en ik kan me goed voorstellen dat ambtenaren daar wat korzelig op reageren. Het lijkt alsof het openbaar bestuur in de politieke discussie gezien wordt als een budgettaire sluitpost en niet als een essentiële voorwaarde voor goed beleid. Ter troost echter een paar verzuchtingen van mijn kant:

- Ik heb het in het verleden wel erger meegemaakt. Ik vond dat tijdens deze verkiezingscampagne het 'ambtenarenbashen' wel meeviel. Tel je zegeningen!
- Dat de politieke discussie vaak zo slecht en aan de hand van zeer gebrekkige kennis en inzichten wordt gevoerd is ook een beetje eigen schuld-dikke bult. De publieke sector weet

zelf bijzonder slecht over het voetlicht te brengen hoe ze precies in elkaar zit, wat men exact doet en wat daar de productiviteit bepaalt. Er is pas sinds de Staat van de Ambtelijke Dienst sprake van een heel voorlopig totaal beeld van de overheid, inclusief zaken als de omvang en de productiviteit. Dus het is nog steeds prijschietsen. Binnen de collectieve sector heeft alleen het onderwijs wat dat aangaat zijn belangen goed behartigd en dat zie je terug in de programma's, prima gedaan. Ergo: de publieke sector zou zijn eigen informatievoorziening en de kennis over de eigen sector veel meer aandacht moeten geven, dat reduceert ook het prijschietsen enorm

- En, als belangrijkste: omdat men niet een erg helder beeld heeft van de ambtelijke dienst en de mogelijkheden van bezuinigingen, heeft die ambtelijke dienst ook een behoorlijke ruimte om zelf initiatieven te nemen. Dat is interessant. Ook natuurlijk een strategisch dilemma: moet je maar afwachten wat er komt in de hoop dat de soep niet zo heet gegeten wordt als die wordt opgediend. Of moet je je nek uitsteken voor een bepaald bedrag (dat dan niet te ver van het CPB-bedrag verwijderd mag zijn), mits je zelf mag beslissen over de vraag waar en hoe.

Maar eens zien wat het wordt. Op zichzelf is een bezuiniging bij het rijk in 2017 van 0,9 mld. een grote opgave maar realiseerbaar, lijkt mij. In het aan het programma VRD ten grondslag liggende SG-plan *De verkokering voorbij* was een bezuiniging van € 750 mln. opgenomen. Maar die betrof alleen de personeelslasten, niet de bijkomende kosten (zoals huisvesting, automatisering e.d.) en al helemaal niet programma-uitgaven. Die € 750 mln. is door het kabinet-Balkenende 4 verlaagd omdat men ten behoeve van veiligheid wilde uitbreiden, maar het lagere bedrag (€ 630 mln.) is zonder al te gekke inspanningen ruimschoots gehaald. In het programma *Compacte overheid* wordt nu wel gerekend met de totale apparaatskosten (dus personeel maar ook andere kosten). En ook dat programma loopt naar behoren. Maar probleem is dat zeker in de uitvoering de voor de hand liggende besparingen nu wel zo ongeveer gehaald zijn. Het enige deel dat nog niet erg is afgeslankt bestaat uit de beleidskernen in Den Haag. Maar ook als daar de ooit door de SG's geopperde 25 % reductie ooit nog wordt gerealiseerd, dan levert dat nog niet zoveel op. De volgende fase moet dan ook bestaan uit het afstoten van taken en het reduceren van vooral arbeidsintensieve werkzaamheden. Dat vereist echter wel beleidsbeslissingen, daar begint het mee. Blijven die uit, dan is het uitgesloten om alleen via efficiencywinst de gewenste honderden miljoenen te besparen. Die beleidsbeslissingen zijn ook nodig om tot verdere forse bezuinigingen op lokaal niveau te kunnen komen.

2. Het Regeerakkoord

De verkiezingen zijn geweest, de formatie gaat beginnen. De VVD en de PvdA zijn als grote winnaars uit de strijd gekomen en hebben gezamenlijk een meerderheid. Maar ze zijn winnaar geworden omdat ze zo duidelijk tegengestelde opvattingen hadden dus het zal niet gemakkelijk zijn tot een werkbare coalitie te komen. Het is derhalve denkbaar er een of meer partijen bij te betrekken die een brugfunctie kunnen vervullen. D66 komt, als eveneens winnaar, daar als eerste voor in aanmerking. Paars dus. Maar daar heeft de VVD zich erg tegen afgezet. Alternatief is het CDA, maar die zal als grote verliezer niet zitten te springen om als enige toe te treden. Daarmee wordt een vierpartijencoalitie plausibel. We zullen zien. Duidelijk is dat ook bij een drie- of vierpartijenkabinet de toon gezet wordt door de twee grote. In het onderstaande wordt daarmee rekening gehouden.

Van belang is de vraag wat het regeerakkoord gaat bevatten als het gaat om de arbeidsverhoudingen in de publieke sector. Drie onderwerpen zullen daarbij centraal staan: bezuinigingen op het ambtelijk apparaat, de nullijn en -van een iets andere orde- de weigerambtenaar. Voor het overige zullen de arbeidsverhoudingen in de collectieve sector niet de hoogste prioriteit aan de onderhandelingstafel hebben. Daarom is het wellicht handig een voorzet te geven van zaken die er een plek in zouden moeten en kunnen krijgen. Ik volg wederom de indeling van STAD.

Allereerst de **omvang en organisatie van de overheid c.q. de publieke sector**. Zoals gezegd zal er een forse taakstelling worden ingeboekt als het om de overheid gaat. Ogenschijnlijk liggen VVD en PvdA daar ver uiteen. De VVD bepleit een derde minder ambtenaren maar wil meer politie en geen bezuiniging op de krijgsmacht. De PvdA is voor een kleine sterke overheid die meer doet met minder. Dat is de retoriek en die is geduldig. Kijken we naar wat de partijen hebben ingeleverd bij het CPB, dan zijn de verschillen veel minder groot. VVD en PvdA hebben beide het maximum aangehouden dat het CPB wilde accepteren. Dat zal als totaal bedrag wel die kant opgaan, met wellicht enige neerwaartse correctie voor intensiveringen op het terrein van veiligheid. Over de krijgsmacht zal een aparte deal worden gemaakt waarbij ook geheel andere budgetten worden betrokken (bijvoorbeeld ontwikkelingssamenwerking). Kijken we naar de banen, dan zijn de verschillen ook veel minder groot dan de retoriek zou doen vermoeden. De VVD komt uit op 35.000 banen minder bij de overheid in 2017, de PvdA op 30.000. Het is niet helemaal duidelijk waar die aantallen op zijn gebaseerd. Los daarvan: ik verwacht dat er ook deze keer niet gestuurd wordt op aantallen maar alleen op geld. Dat impliceert dat men zelf mag uitzoeken waar de besparingen vandaan komen. Ook is niet duidelijk wat allemaal precies bij het rijk wordt meegeteld: ook de rechterlijke macht, ook de ZBO's, ook de Krijgsmacht? Dat zal in het Regeerakkoord duidelijk moeten worden. Voor het gemak reken ik maar even met de sub 1 genoemde € 900 mln, waarvan de helft via personeel en de helft via andere bezuinigingen, en dat dan bij het rijk, exclusief Defensie en Politie, maar inclusief ZBO's. Dus een grondslag van circa 170.000 ambtenaren, waarvan dan bij € 450 mln bezuiniging op het personeel er ongeveer 9000 verdwijnen. Dat is met natuurlijk verloop te doen in de periode tot en met 2017. Voorwaarde is wel dat het rijk dan substantiële besparingen weet te vinden buiten het personeel (bijvoorbeeld bij inhuur, ICT en huisvesting), want anders wordt de € 900 miljoen niet gehaald.

Wat het snijden in banen betreft ligt het voor de hand te kijken naar beleid dat veel capaciteit en dus kosten vergt: inkomensafhankelijke subsidies, inspecties, verfijningen in de belastingen. Bij de lagere overheden en de ZBO's zal nog winst mogelijk zijn door afschaffing van verfijningen in de sociale zekerheid en de AWBZ. De checklist uit het Heroverwegingsrapport is verder nog helemaal actueel. Onontkoombaar is om de bezuinigingen op de centrale overheid in samenhang te bezien met die bij de decentrale overheden. Als taken bijvoorbeeld worden gedecentraliseerd, zal dat in totaal in veel gevallen minder efficiënt zijn, terwijl centralisatie vaak geld oplevert. Maar het is de vraag of dat ook gebeurt. Veel gemakkelijker is een verder niet nader gespecificeerde korting op de fondsuitkeringen aan de lagere overheden.

De onderwijs- en de zorgsector zullen als het gaat om personeel op hun eigen merites worden bekeken. Daar speelt vooral het totale budgettaire kader en niet zozeer de autonome wens tot verkleining van het werkapparaat. Over die onderwerpen bestaan nog grote inhoudelijke verschillen van mening, bijvoorbeeld als het gaat om marktwerking in de zorg. Beide partijen hebben daar stellige, zij het niet congruente standpunten over ingenomen. Pas als dat soort inhoudelijke

discussies zijn afgerond, valt er iets te zeggen over de effecten voor de arbeidsverhoudingen in die sectoren.

Dan **de organisatie van de overheid**. Ik verwacht niet -en acht het evenmin verstandig- dat men wat de rijksoverheid betreft uitkomt bij ingrijpende reorganisaties. Die kosten vooral geld en leveren meestal veel minder op dan men had gedacht of gehoopt. Op rijksniveau hebben we net de fusies gehad tot I+M en ELI. I+M is -afgezien van zijn naam- succesvol, ELI wat minder omdat daar tot dusver niet veel winst uit de fusie is gehaald. Maar het is verstandig nu maar even de organisatie van het rijk te laten zoals die is en niet weer fusies terug te draaien of nieuwe departementen op te richten. De flexibiliteit van het rijk moet groot genoeg zijn om ook een groter aantal ministers te bedienen dan we nu hebben. Dat laatste zal wel gebeuren, enerzijds om politieke redenen en anderzijds omdat we in de afgelopen jaren gezien hebben dat het met te weinig ministers niet optimaal werkt en teveel politiek werk op het bordje van de ambtenaren terecht komt. Ook meer staatssecretarissen lijkt in de rede te liggen, voor allerlei tijdrovende politieke zaken waar een minister net wat te zwaar voor is: cultuur, sport, energie, volkshuisvesting, ICT. Dus geen grote reorganisaties maar hooguit wat aanpassingen, bijvoorbeeld door Natuur naar I+M over te brengen of Energie en Klimaat bij elkaar te zetten. Dat laatste zou wellicht zelfs nog een departement kunnen worden, zij het dat het dan wel erg klein is. Ook zal onder invloed van o.a. de problemen op de woningmarkt en de ingewikkelde discussie over hypotheekrenteaftrek de portefeuille 'volkshuisvesting' meer accent krijgen en een aparte bewindspersoon. De naam 'Volkshuisvesting' zal ook terugkeren in de naamgeving van de departementen, waar dan ook ondergebracht. Als afgezien wordt van grootschalige herindelingen, is wel vereist dat de ambtelijke dienst flexibel is en dat een groter aantal ministers zonder portefeuille goed wordt gefaciliteerd. Dat kan, zoals in het verleden bij Ontwikkelingssamenwerking te zien was. Maar het kan ook veel te veel tijd kosten, zoals sommige programmaministers gemerkt hebben. Dat moet en kan beter.

Een korte opmerking nog over de ministers, omdat daar regelmatig misverstanden over bestaan. Art. 44 van de Grondwet kent twee soorten ministers: ministers die belast zijn met de leiding van een ministerie (lid 1) en overige ministers (lid 2). Die laatste worden, gek genoeg, vaak aangeduid als 'minister zonder portefeuille' terwijl het enige dat ze hebben juist een portefeuille is. En die kan een flinke invulling krijgen, met ook juridische en budgettaire bevoegdheden. Een dergelijke minister is voor de zijn directe, eigen ondersteunend apparaat inderdaad afhankelijk van de minister waar hij is 'ingehuisd', maar dat kun je goed regelen zodat de facto hij volledige zeggenschap heeft. Een misverstand is te menen dat een minister zonder portefeuille geen personeels- en organisatiebevoegdheden zou hebben ten aanzien van ZBO's. Als in de wet staat dat de ZBO ressorteert onder de minister die het aangaat, kan dat ook een minister zijn ex art. 44, tweede lid Grondwet. Die gaat dan ook over bv. de benoeming van de Raad van Toezicht, niet de minister die leiding geeft aan het departement. Een ander misverstand is dat je staatssecretarissen kunt hebben die zich in het buitenland minister mogen noemen. Die figuur kent de Grondwet niet, je hebt ministers (in twee soorten) en staatssecretarissen, en that's it.

Bij de rest van de overheid voorzie ik ook geen ingrijpende reorganisaties. Er zal sprake zijn van gestage voortgang in de fusies van gemeenten. De provincies blijven in stand, ideeën om te komen tot nieuwe vormen bijvoorbeeld landsdelen zullen tot onderwerp van studie worden bestempeld maar niet ten uitvoer worden gebracht. Evenmin is te verwachten dat bij de ZBO's veel zal veranderen, bijvoorbeeld door ze naar het rijk te halen (waar zowel de VVD als PvdA in hun

verkiezingsprogramma's wel oren naar leken te hebben, maar om geheel uiteenlopende redenen) of te privatiseren. Alleen het UWV zal zijn leven niet zeker zijn, want niemand houdt van het UWV. Dus als SZW zijn kans schoon ziet, zullen ze er een Directoraat Generaal van maken. Dan zal niemand houden van SZW, by the way, dus of het een verstandige move is, is maar zeer de vraag.

In de rest van de publieke sector zal het qua organisatie ook rustig zijn. Fusies in de zorg, welzijn en het onderwijs zijn niet populair. Echt teruggedraaien zal er niet of nauwelijks van komen maar de grote fusiegolf zal niet doorzetten. Ingrijpend zal het echter wel kunnen worden in de hoek van de AWBZ, omdat dat deel van de zorg wel op de schop gaat. Van een heel andere orde is de eveneens te verwachten turbulentie in de krijgsmacht, althans als daar gekozen wordt voor bezuinigingen die het onvermijdelijk maken te kiezen voor afstoting van een krijgsmachtonderdeel. Ik verwacht overigens niet dat het zover komt, ook omdat de VVD heeft gesteld niet te willen bezuinigen op de krijgsmacht. Maar de krijgsmacht zal onder vuur blijven liggen, wat misschien wel hoort bij die sector maar niet bevorderlijk is voor een stabiel, op kwaliteit gericht ontwikkelingsniveau. Het andere deel van de veiligheidssector zit in een gunstiger positie: de politie, waar de fusie zijn wettelijke beslag heeft gekregen (overigens wel met een nog in te dienen reparatiewet) en waar nu de implementatie begint. Hopelijk krijgt die implementatie ook de tijd en rust om goed uitgevoerd te worden. Vaak blijkt dat juist die fase sterk onderschat wordt en dat het afbreukrisico groot is, ook politiek. Het is veel leuker om minister te zijn die een wet verdedigt dan minister die een wet moet invoeren.

Heel mooi zou zijn als in het regeerakkoord wordt opgenomen dat er gewerkt gaat worden aan een Kennisinstituut Publieke Sector waarmee de kwaliteit van het werken in die sector zeer gediend zou zijn. Elke goed beleidsonderdeel heeft een goede kennisinfrastructuur behalve de overheid, en dat is te merken aan de discussie. Het zou een zegen zijn als dat verbetert. Op termijn zal dat ook besparingen opleveren.

Dan **de arbeidsmarkt**. Tot nu toe was leidraad het rapport De Grote Uittocht met het spookbeeld van de snel leeglopende publieke sector die daardoor qua dienstverlening volledig door de hoeven zou zakken. Dat blijkt echter niet het geval. De demografische ontwikkelingen doen zich natuurlijk wel voor, die zijn ook onontkoombaar. Maar mensen blijven langer werken om allerlei redenen en bovendien is de vraag in de marktsector behoorlijk afgenomen. Ergo: er is alle aanleiding om niet op basis van arbeidsmarktspookbeelden tot overhaaste maatregelen te komen. Wel zou het wenselijk zijn verder te werken aan meer flexibiliteit, ook als het gaat om de arbeidsmarkt van de publieke sector. Het zou goed zijn als er in het Regeerakkoord op dat punt een mooi, beperkt lijstje zou komen te staan: meer flexibiliteit, echte kansen voor ZZP-ers bij de overheid, gelijktrekking van de arbeidsverhoudingen met die van de private sector (waarover hieronder nog meer), gerichte aanpak van scholing en kwaliteitsverbetering in goed overleg tussen werknemers en werkgevers. Aandacht zou moeten hebben het (blijven) aantrekken (en binnenhouden) van jonge instroom, het voeren van leeftijdsbewust beleid voor met name oudere werknemers en het bevorderen van diversiteit.

De arbeidsproductiviteit. Te verwachten is dat het zal blijven bij efficiencykortingen, in de hoop dat die niet teveel afbreuk doen aan het primaire proces zodat men ook kan stellen dat door die kortingen de productiviteit is gegroeid. Het zou mooi zijn als bijvoorbeeld op grond van de voortreffelijke studies van het inmiddels vijf jaar bestaande instituut IPSE ook aanzetten zouden worden gegeven voor echte productiviteitsverbetering: prestatiebekostiging, gericht schaalgroottebeleid, timemanagement, reductie interne lasten, schrappen van arbeidsintensief

beleid, dat soort zaken. Wel lastig maar als het Regeerakkoord de basis zou geven aan een taskforce die zich daar bijvoorbeeld op basis van het IPSE-werk op stort, dan zou dat een mooie stap in de goede richting zijn.

Arbeidsomstandigheden. Die gaan mee in de bezuinigingen. Een belangrijk deel daarvan is huisvesting. Navrant is dat voor de Haagse ministeries grote bouwplannen net zijn gerealiseerd of nog op stapel staan. Grote molensteen voor de hele publieke sector is de voorzienbare gigantische overcapaciteit in onroerend goed. Er is een enorme leegstand en bovendien zijn veel gebouwen functioneel niet optimaal. Dat geldt voor de overheid. In Den Haag bijvoorbeeld zal de leegstand in kantoren een grote omvang (van vele tienduizenden vierkante meters) krijgen, wat niet alleen voor het rijk een financieel probleem is maar ook een negatieve uitstraling heeft op de stad. Maar het geldt ook bij bijvoorbeeld de zorg (en met name de AWBZ) en het onderwijs. Ik vrees dat men in het Regeerakkoord hier maar liever geen aandacht aan geeft. Als het gaat om de arbeidsomstandigheden zal het daarom blijven bij een krachtige passage om geweld tegen werknemers in de publieke sector tegen te gaan.

De arbeidsvoorwaarden. De VVD heeft voor de gehele collectieve sector een forse opbrengst voorzien van bezuinigingen op de arbeidsvoorwaarden. De PvdA rekent met een intensivering, met name om de nullijn in de zorg en het onderwijs te vermijden. Resultaat zal in ieder geval zijn dat ze het wel eens worden over een nullijn voor de overheid. Bovendien zal daarbij waarschijnlijk ook een voorziening worden getroffen dat de decentrale overheid daarbij niet uit de pas kan gaan lopen, zoals bij de laatste gemeentelijke CAO is gebeurd. Binnen de overheid zal wel enige differentiatiemogelijkheid worden ingebouwd, bijvoorbeeld op een wijze zoals bij de politie-cao is gebeurd. Daarbij kunnen ook vormen van prestatiebeloning een plaats krijgen. Weliswaar zijn die niet bij alle partijen populair maar ze zijn wel effectief en geven ook kansen op het ontsnappen uit de klem van een nullijn over de hele linie. Wenselijk is wel dat ze dan een andere naam krijgen, bijvoorbeeld 'een outputgerelateerd arbeidsvoorwaardenregime waarbij met de zwaarte van de functie en de wijze van functievervulling rekening wordt gehouden'. Omdat de budgettaire klem voorop staat, heeft dat voor de overheidsfinanciën niet veel effect. Het gaat natuurlijk wel ten koste van het aantal arbeidsplaatsen, dus al te veel rek kan men zich niet permitteren. Iets vergelijkbaars zal de lijn worden als het gaat om de arbeidsvoorwaarden in de zorg en het onderwijs: budgettaire grenzen voorop, daarbinnen als algemene lijn een slechts zeer geringe ruimte maar wel differentiatie voor bijzondere prestaties. En natuurlijk zal in het Regeerakkoord komen te staan dat de Balkenendenorm met straffe hand zal worden gehandhaafd.

Medezeggenschap. Geen nieuwe zaken, behalve misschien in het onderwijs wat meer zeggenschap van leraren en ouders.

Kwaliteit. Daarover bevatten de verkiezingsprogramma's heel weinig, dus de kans dat er veel in het Regeerakkoord komt te staan is niet zo groot. Voor een deel kan het verbonden worden met productiviteit. Ook zou het natuurlijk mooi zijn als het voornemen wordt aangekondigd om te komen tot een Kennisinstructuur Publieke Sector, juist ook met het oogmerk van kwaliteitsverbetering. Iets dergelijks verwacht ik in de zorg. Tot nu toe lijkt men daar, net als in het onderwijs, de kwaliteitsverbetering vooral te verwachten door het laten groeien van de inspectie. Maar in de zorg is duidelijk dat dat niet werkt en dat investeren in een Kwaliteitsinstituut veel beter is. Het geven van

aandacht aan kwaliteit hoeft niet veel geld te kosten (dat zich bovendien snel terugverdient) en is ook een mooie positieve passage in een verder tamelijk somber verhaal over de publieke sector.

Integriteit en diversiteit: daar zal niet veel over in het RA komen.

En tenslotte: **de ambtenarenstatus**. D66 (maar helaas is indiener van het initiatiefwetsontwerp Koser Kaya niet verkozen), CDA en VVD zijn voorstander van gelijktrekking, andere partijen variëren van tegen tot onzeker. Wil het er van komen, dan zal een formule moeten worden bedacht die voor de PvdA acceptabel is. Vruchtbaar is daarbij m.i. te verkennen of je niet tot een zekere fasering kunt komen. Je kunt daarbij kiezen voor differentiatie in de categorieën, bijvoorbeeld door een aantal groepen buiten beschouwing te laten. Maar een andere faseringsmogelijkheid is om te beginnen met het gelijktrekken van de procesgang. Anders gezegd: je haalt het ambtenarenrecht uit de Awb. Dat lijkt mij een begaanbare weg waar ook weinig bezwaar tegen hoeft te bestaan. Het is natuurlijk dan maar half werk, maar je kunt daarna gefaseerd kijken naar de normen, bijvoorbeeld als het gaat om het ontslagrecht. Van belang is ook wat het resultaat zal zijn van de algemene discussie over het ontslagrecht. Als er op dat terrein op titel van innovatie en flexibiliteit grote veranderingen worden voorzien, dan is het bijna niet denkbaar om voor de ambtenaren het regime van de Ambtenarenwet 1929 (!) gewoon in stand te houden. We zullen zien.

Ziehier de contouren van een mooie passage in het Regeerakkoord als het gaat om de arbeidsverhoudingen en de arbeidsorganisatie in de publieke sector. We staan nog maar aan het begin van de formatie dus er is nog alle tijd en gelegenheid om dat verder aan te vullen en te verfijnen. Als de publieke sector zich daar constructief mee bezig houdt, zullen de coalitiepartijen alleen maar dankbaar zijn dat ze hier kunnen terugvallen op een doorwrochte bijdrage uit de sector zelf.